

Světlo

*„Je krásné, že jsme zvolili
živoucí obydlí
a usadili čas
do souvislého srdce,
že viděli jsme ruce
na tento svět se klást
tak jako na ovoce
v malé zahradě
a že jsme milovali
hlínu, lunu a slunce
jako svoje bratry“⁵*

Jules SUPERVIELLE

MARNOTRATNÁ NÁDHERA SVĚTLA: té nesmírně lehoučké, plynné látky, kterou se projevuje a šíří oheň. Bez něho by oheň zůstal temnou silou, skrytou v hlubinách země. „Světlo je duchem procesu hoření,“ řekl Novalis.

Aby svět vstoupil do oblasti viditelného a viditelné se spojilo s neviditelným, aby svět byl plně sám sebou a stal se čitelným a poznatelným, je třeba, aby vzešlo a rozlilo se světlo.

Takový je i básník: je zářivým duchem místa, jež obývá. Opěvuje a zjevuje krásu a tajemnost končin, kde zrál jeho slovo, kde se utvářel jeho zpěv. Básník navazuje na zázrak stvoření, kdy slovo a světlo jedno byly, a vnáší denní svit do neuspořádaného světa, který zbavuje tmy a chaosu.

Takový byl Bohuslav Reynek, který se narodil i zemřel v Petrkově (1892–1971), více na Českomoravské vysočině, byl „duchem procesu“ onoho místa.

Bohuslav Reynek žil v „srdci Čech“, s důrazem na význam slova „srdce“, neboť svou zemi obýval pilně a horoucně. Trpělivě povyšoval cípek země, na němž se řízením osudu narodil, za jeho úzce vymezené hranice, zeširoka jej otvíral nebi jako nějakou knihu – palimpsest, hustě popsanou zmizelým, avšak živoucím písmem, jež je třeba dál a dál překládat a obohacovat představivostí. Vystavoval onen cípek země vanutí času, jenž mohutným rozmachem rozsévá stopy a zvuky minulosti. Oživoval prastarou setbu citu a naděje, již proroci kázající na poušti přinášeli jako obětinu západu, onomu západu, který tak často býval – a nadále zůstává – vrtošivý a zapomnětlivý, západu, jehož svědomí občas tragicky selhávalo.

Reynek však byl bdělého ducha, patřil k básníkům, jejichž dílo, vytvářené s trpělivostí, v pokoře a se zanícením, přináší obdivuhodně jasnou odpověď na Hölderlinovu tíživou otázku: „... k čemu básník v době ubohosti?“

Reynkovo pobývání v tomto světě spadá zrovna do doby obzvláště silné mravní a duchovní ubohosti, jejímž výrazem byla tolikerá bojiště a masakry, na něž je naše století tak bohaté, koncentrační tábory a gulagy, rouhající se nebesům,

sužující Evropu i celý svět. Bezmezná hrůznost této ubohosti vyvrcholila Osvětímí. Osvětím je nejen hrůzným pohřebišťem milionů lidských bytostí, ale pro mnoho lidí též místem, kde byl „pochován Bůh“. Jak se země pokrývá kostnicemi a hromadnými hroby, lidem se totiž začíná zdát, jako by se obloha propadala v závratnou propast Božího hrobu.

Hölderlin žil v dobách „útěku bohů“ a pátral po jejich takřka zmizelých stopách. Reynek sice žil v době, kterou údajně charakterizuje mlčení Boha a jeho nepřítomnost, avšak on jeho stopy objevil, jakkoli byly zdánlivě zahlazené a nezřetelné. Zaslechl slabý, šepotavý povzdech plný něhy, vznášející se nad světem zahaleným ve smutku, uslyšel tichounký dech, chvějící se na osiřelém nebi. Cítil, že stále ještě září jiskřičky světla proroků, jež se rozhořelo v Kristově ukřižování a zmrtvýchvstání. Cítil, že toto světlo, pracující v hlubinách času, zůstává plodné i nadále. Dobře věděl, že lidé válčili odedávna a že všechny velké civilizace jsou lemovány temnými masakry. Chápal, že Zlo pokoušelo lidstvo odjakživa a že je na člověku, aby v sobě našel sílu a chytrost nepodlehnout jeho neustálému pokoušení, jemuž musí čelit usebráním a nejniternějším soustředěním. „Nuda, tvůj protějšek, rozvalující se v předčasné jistotě vítězství, cení na tebe velké zuby, a ty z nich vdechuješ otravu gangrén, ale stáhni se úporně do sebe, (...) a vcházející obluda – a to že konec – konců jest jen chlupatý a nemotorný hmyz, který ti krade nektar svěžesti, ale bezděky tajemně oplodňuje.“⁶

Takto „úporně stažen do sebe“ pozval prostě Reynek na dvůr petrkovského statku mezi slepice, kozy a vepře Joba, Ezaua a Tobiáše, apoštoly, umírajícího Krista a Pannu Marii Sedmiboletnou, marnotratného syna, Jidáše i anděly, a také Dona Quijota. Reynkovo celé básnické i grafické dílo je svědectvím o jeho

důvěrném sepětí s Božími posly uprostřed nejobyčejnějších věcí a nejvšednějších dnů.

*„Na prvním sněhu
otiskly stopy
poslední husy.
(...)
Adventu anděl
v soumraku snáší
hrozny lesů.“⁷*

„...k čemu básník v době ubohosti?“ Pátrá po rozptýlených pozůstatcích „Boží nádhery“, tolikrát již zahalené temnou nocí dějin. Sbírá je, roztroušené, na dvoře statku uprostřed lesů, polí a rybníků, ve sněhu i v dešti, nachází je ve zvířecí srsti a očích, ve stínech kolemjdoucích, v ozvěně jejich osamělých kročejů. Sbírá je a holýma rukama je podává lidem bloudícím v temnotách, a nenápadně, naléhavě jim tak připomíná, že svět není jen samé bahno, zběsilost a krutost, nýbrž oplývá i maličkými zázraky, jako je třeba sních, o který se Reynek vždy zajímal. Rád porovnával, jak se v různých končinách liší barvou, strukturou, leskem a kresbou. Považoval je za „manu pro ty, kdo hledají zaslíbenou zemi Ducha“. O sněhu v kraji Dauphiné, kde vícekrát dlouhodobě pobýval, pak napsal: „Sních je jedním z velkých divů země. Ba je to látka, která je zřejmě bližší podstatě andělské než přirozenosti lidské. Není proto divu, že tolik přitahoval výtvarníky, podivné tvory z okrajových oblastí pozemského života, napůl cesty mezi Rájem